

Šídlatka páskovaná, Manský Dvůr. Foto: Ivo Rus.

Vážky CHKO Slavkovský les

Ivo Rus, Kolín

Vážky jsou řazeny k nejstaršímu dosud žijícímu hmyzu. První formy podobné dnešním vážkám podle analýzy fosilií žily již ve svrchním karbonu (asi před 325 miliony let), první zástupci řádu (Odonata) v pozdním permu (asi před 250 miliony let) a první recentní druhy se objevily ve svrchní juře (před 150 miliony let).

Zcela typický je pro vážky jejich životní cyklus – pro jejich život je nejdůležitější voda, kde probíhá jejich larvální vývoj. Dospělci (imaga) pak žijí suchozemským životem, ale okolí vodního prostředí (z důvodů rozmnožování) opouštějí jen výjimečně a na krátkou dobu. Imaga některých druhů se při kladení vajíček dokonce dokáží ponořit na desítky minut pod vodní hladinu.

Všechny vážky jsou predátoři – dravci konzumující převážně jiný hmyz a další bezobratlé živočichy, výjimkou není ani kanibalismus. Larvy dokáží být nebezpečné i vývojovým stádiím drobných obratlovců (ryby a obojživelníci).

Některé druhy mají velmi vyhraněné nároky na charakter

prostředí, mají úzkou ekologickou valenci, další určitý biotop preferují, ale mohou přežít i v typově blízkém prostředí a jiné nalezneme téměř u všech typů tekoucích i stojatých vod (s širokou ekologickou valencí). Některé druhy preferují tekoucí vody, jiné jen stojaté, ale jsou i druhy obývající oba typy.

Přestože se jedná o velmi nápadný hmyz (velká šídla a vážky) nebyla jim v minulém století v Čechách věnována příliš velká pozornost. Výjimku netvoří ani území dnešní CHKO Slavkovský les. Z hlediska faunistických dat existují z daného prostoru pouze dvě písemné zprávy. Nálezům horských druhů rodu *Somatochlora* na rašelinisti jižně od Lokte (dnešní Krásenské rašelinisti), v letech 1941–1943, je věnován článek A. Schöttnera (1952). Druhým příspěvkem k částečnému poznání vážek ve Slavkovském lese je časově krátký průzkum, který zde ve dnech 22.–27. 6. 1996 provedl O. Holuša (Holuša & Holuša 1997). Navštívil zde 9 lokalit a zjistil výskyt 25 druhů.

V letech 2009 až 2010 bylo tedy přistoupeno k provedení podrobnějšího inventarizačního průzkumu vybraných lokalit. Hlavní cíl průzkumu představovala vybraná maloplošná zvláště chráněná území (MZCHÚ) a Evropsky významné lokality (EVL) na území CHKO s důrazem na hlavní typy biotopů řádu vážek přítomných ve zkoumaném území. Aby byl výčet všech možných biotopů vážek v hranicích CHKO úplný, byly tyto vybrané lokality náhodně doplněny ještě o další nechráněná území.

CHKO představuje svou rozlohou (606 km²) a rozmanitostí biotopů obrovské území. Zahnuje jak podhorské oblasti (asi 800–900 m n. m.), tak i nížinné polohy při západním okraji a v jižním cípu (asi 400 m n. m.) a též údolí (kaňony) větších řek jako je Ohře a Teplá. Najdeme zde velké komplexy lesů s rašeliníšti, náhorní planiny s rozptýlenou zelení a okrajově také rozsáhlejší zemědělské plochy.

V rámci CHKO bylo vybráno 12 lokalit z vyhlášených 30 MZCHÚ a 11 lokalit v rámci EVL, a to na základě předpokladu pravidelného výskytu některého druhu z řádu vážek. Tato území představují rašeliníště s rašelinnými tůňkami, mokřady, prameniště, zrašelinělé rybníčky, lesní rybníčky, podhorské potoky a toky. Tato území byla pak náhodně doplněna dalšími 22 lokalitami představující lesní rybníky, hospodářské rybníky, nádrže a nádrže, příměstské rybníčky a nádrže a další umělé vodní či mokřadní plochy.

Z celkového počtu všech 68 druhů v Čechách doložených příslušníků řádu bylo průzkumem na území celého CHKO Slavkovský les v letech 2009 a 2010 potvrzeno 36 druhů a další 2 druhy zde byly nalezeny dříve (1996, 2000). Z tohoto počtu jsou 2 druhy (vážka běloustá – *Leucorrhinia albifrons* a vážka jasnoskvrnná – *Leucorrhinia pectoralis*) zařazeny ve vyhláše č. 175/2006 doplňující seznam zvláště chráněných živočichů ČR (příloha č. III, bod 2. vyhlášky č. 395/1995 Sb.) v kategorii silně ohrožený druh. Podle Červeného seznamu ohrožených bezobratlých České republiky (Farkač et al. 2005) je jeden druh zařazen mezi druhy kriticky ohrožené (CR = critically endangered) /vážka běloustá – *Leucorrhinia albifrons*/, 2 druhy mezi ohrožené (EN = endangered) /lesklíče horská – *Somatochlora alpestris*, vážka žlutoskvrnná – *Orthetrum coerulescens*/, 3 druhy mezi téměř ohrožené (NT = near threatened) /šídlatka hnědá – *Sympecma fusca*, šidélko malé – *Ischnura pumilio* a šidélko kopovité – *Coenagrion hastulatum*/ a 8 druhů mezi zranitelné

(VU = vulnerable) /šídlatka tmavá – *Lestes dryas*, šídlatka zelená – *Lestes virens*, šídlo rákosní – *Aeshna affinis*, šídlo sitinové – *Aeshna juncea*, klínatka obecná – *Gomphus vulgatissimus*, páskovec kroužkovaný – *Cordulegaster boltonii*, vážka čarkovaná – *Leucorrhinia dubia* a vážka jasnoskvrnná – *Leucorrhinia pectoralis*/. Ostatní druhy lze považovat za druhy aktuálně neohrožené.

Za nejvýznamnější a nejhodnotnější lokalitu v rámci celého CHKO lze z hlediska druhové pestrosti a vzácnosti považovat nenápadné Komářův rybník (vlastní Nový rybník) nacházející se v lesním komplexu západně od Krásna a navazující úzce na EVL Krásenské rašeliníště (V Borkách) s počtem 25 druhů (z toho 6 zařazených do Červeného seznamu); následuje PR Mokřady pod Vlčkem s 19–21 druhy (z toho 3 zařazené do Červeného seznamu), lesní komplex rašeliníšť a rybníků EVL Kladské rašeliny (NPR Lysina, NPR Malé rašeliníště, NPR Paterák, NPR Tajga, Kyselé jezírko S od Kladské, Kladský rybník + Dolní a Horní Bahňák, Mýtský rybník, rybník Uhlíř a Dlouhá stoka u Kladské) s 23 druhy (z toho 5 zařazených do Červeného seznamu) a soustava nádrží v EVL Nadlesí s 18–20 druhy (z toho 2 zařazené do Červeného seznamu).

Na základě výše uvedeného lze konstatovat, že druhové složení vážek CHKO Slavkovský les je srovnatelné s podobnými oblastmi v rámci celé republiky a počet druhů odpovídá převážujícím podhorským biotopům. Největší předností jsou rozsáhlé komplexy rašeliníšť, které osidlují kromě druhů euryekních (nenáročných, s širokou biotopovou rozmanitostí) především druhy tyrfofilní (preferující rašelinné biotopy). Tyto druhy patří vždy k chráněným či jinak vzácným. Mezi velmi významné pak patří výskyt vážky bělousté (*Leucorrhinia albifrons*) na Komářích rybnících. Takové hromadné rozmnožování v letních měsících (stovky jedinců) bylo v ČR dosud zaznamenáno pouze na jediné lokalitě.

Literatura:

- Dolný A. & Bárta D. (eds) (2007): Vážky České republiky: rozšíření, ekologie a ochrana. – Český svaz ochránců přírody Vlašim, 672 pp.
- Farkač J., Král D. & Škorpík M. (eds) (2005): Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Bezobratlí. – Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha, 760 pp.
- Holuša J. & Holuša O. (1997): Výsledky faunistického průzkumu vážek (Odonata), saranců (Caelifera), kobylek (Ensifera) a švábů (Diptera: Blattodea) na území Slavkovského lesa. – Klapalekiana, 33: 29–36.
- Schöttner A. (1952): Über ein weiteres Vorkommen von *Somatochlora alpestris* Selys und *Somatochlora arctica* Zett. (Odonata) in der Tschechoslowakei. – Entomologische Zeitschrift, 62: 107–112.

*Líhnoucí se vážka běloustá, Komáří rybníky,
25.6.2010. Foto: Přemysl Tajek.*